

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF CRIMINAL ANALYSIS IN THE ACTIVITIES OF DETECTIVES OF THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Олійничук Р.П., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет

Карапетян О.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет

Стаття присвячена висвітленню однієї з практичних проблем правоохоронної діяльності, яка стосується ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України.

Розглянуто важливість та доцільність використання кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України. Здійснено аналіз наукових бачень на категорії, які торкаються ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України.

Обґрунтовано важливість та доцільність використання можливостей кримінального аналізу під час планування та проведення заходів детективами Бюро економічної безпеки України, спрямованих на попередження і припинення протиправних посягань у сфері економіки. Досліджено взаємодію кримінального аналізу з професійною діяльністю детективів Бюро економічної безпеки України.

Оцінено роль та значення використання можливостей кримінального аналізу під час здійснення своєї професійної діяльності детективами Бюро економічної безпеки України.

Опрацьовано дискусійні моменти щодо необхідності та доцільності використання детективами Бюро економічної безпеки України у своїй професійній діяльності можливостей кримінального аналізу та інформаційно-аналітичного супроводу.

У статті аналізуються професійні чинники та підстави, які відіграють важливу роль та мають визначне значення щодо застосування детективами Бюро економічної безпеки України у своїй повсякденній практиці можливостей кримінального аналізу та інформаційно-аналітичної допомоги, оскільки кримінальний аналіз є особливим видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка безпосередньо і ефективно сприяє правоохоронним органам у боротьбі зі злочинними проявами шляхом ідентифікації та встановлення зв'язків між різними видами інформації, яка стосується злочину та іншими отриманими даними.

Доведено нагальну потребу у використанні всіма правоохоронними органами, зокрема і детективами Бюро економічної безпеки України можливостей кримінального аналізу на всіх етапах своєї професійної діяльності задля протидії злочинності та зменшення її проявів.

Зроблено ряд відповідних авторських висновків щодо ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України.

Ключові слова: кримінальний аналіз, роль та значення кримінального аналізу, Бюро економічної безпеки України, детективи Бюро економічної безпеки України, діяльність детективів Бюро економічної безпеки України.

The article is devoted to highlighting one of the practical problems of law enforcement activities, which concerns the role and significance of criminal analysis in the activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine.

The importance and expediency of using criminal analysis in the activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine are considered.

An analysis of scientific visions into categories affecting the role and significance of criminal analysis in the activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine was carried out.

The importance and expediency of using the capabilities of criminal analysis when planning and conducting activities by detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine aimed at preventing and stopping illegal encroachments in the economic sphere are substantiated.

The interaction of criminal analysis with the professional activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine is studied.

The role and importance of using the capabilities of criminal analysis when carrying out their professional activities by detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine are assessed.

Discussion points regarding the necessity and expediency of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine using the capabilities of criminal analysis and information and analytical support in their professional activities were discussed.

The article analyzes professional factors and grounds that play an important role and are of significant importance for the use of criminal analysis and information-analytical support capabilities by detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine in their daily practice, since criminal analysis is a special type of information-analytical activity that directly and effectively assists law enforcement agencies in combating criminal manifestations by identifying and establishing connections between various types of information related to the crime and other data obtained.

The urgent need for all law enforcement agencies, including detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine, to use the capabilities of criminal analysis at all stages of their professional activities in order to combat crime and reduce its manifestations has been proven.

A number of relevant author's conclusions have been made regarding the role and significance of criminal analysis in the activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine.

Key words: criminal analysis, the role and significance of criminal analysis, Bureau of Economic Security of Ukraine, detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine, activities of detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine.

Постановка проблеми. Щасливе та безпечне існування громадян України в реальних умовах сьогодення напряму залежить від високого рівня професійності наших правоохоронних органів. Процес реформування існуючих та створення нових правоохоронних органів також безпосередньо впливає на добробут населення та його соціальний рівень.

Якраз реформування економічної складової правоохоронних органів і створення зовсім нового органу, а саме,

Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ України) надасть усім більшої впевненості у завтрашньому дні та надію на ефективнішу боротьбу із злочинними проявами в економічній сфері та краще функціонування фінансової системи нашої держави.

Але якщо ми акцентуємо свою увагу на ефективності іговоримо про повноцінну діяльність цього новоствореного правоохоронного органу, а особливо на продуктивному

функціонуванні його детективів, то тут неможливо обійтися без інформаційно-аналітичної підтримки.

На особливу увагу в межах даного дослідження заслуговує аналітичний супровід та аналітична підтримка саме детективної діяльності БЕБ, що в подальшому забезпечить якісну розробку та планування заходів щодо попередження та розкриття злочинів у сфері економіки.

У цьому контексті особливої характеристики потребує важливість та доцільність використання детективами БЕБ можливостей кримінального аналізу під час планування та здійснення своєї діяльності, що в подальшому виконає вагомую роль у боротьбі зі злочинністю.

Відтак, на превеликий жаль, теперішні тенденції потужної активності економічної злочинності засвідчують низьку ефективність працівників БЕБ, і зокрема її детективів.

Сформована практика довела мізерне використання інформаційно-аналітичних можливостей, а іноді пряме нехтування і фактичну недооцінку, як неодмінного інструменту для подальшого виконання своїх професійних обов'язків та успішної реалізації правоохоронної функції підрозділами детективів БЕБ. Тому запропоноване дослідження є досить актуальним, так як воно пов'язане із дослідженням і визначенням ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, які пов'язані із роллю та значенням кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України у своїх працях розглядали такі українські вчені, як Р. В. Білоус, В. І. Василичук та О. В. Таран, О. В. Власюк, В. В. Моца, І. А. Федчак, В. В. Карелін, О. М. Карапетян, А. П. Колесніков та Р. П. Олійничук та інші. Приміром, Р. В. Білоус, В. І. Василичук і О. В. Таран акцентували свою увагу на використанні методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування [1]. О. В. Власюк у своєму науковому дослідженні звернувся до питання про виникнення та становлення кримінального аналізу в боротьбі зі злочинністю [2]. В. В. Моца у своїй науковій праці дослідив теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України [3]. Навчальний посібник І. А. Федчака присвячений теоретичним розробкам та практичним рекомендаціям у сфері кримінального аналізу [4]. В. В. Карелін у своєму науковому здобутку дослідив питання щодо компетенції бюро економічної безпеки України як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економічної діяльності [5]. О. М. Карапетян, А. П. Колесніков та Р. П. Олійничук у своєму науковому дослідженні розглянули застосування ризик-орієнтованого підходу у практичній діяльності детективів бюро економічної безпеки [6].

Але, все ж таки, беручи до уваги доволі вагомі та плідні наукові досягнення у цьому напрямі, немало аспектів цієї проблематики, зокрема питання щодо ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України залишаються малодослідженими та спірними, особливо в їхньому практичному застосуванні.

У зв'язку з цим, **метою** цієї наукової статті є дослідження і визначення ролі та значення кримінального аналізу в діяльності детективів Бюро економічної безпеки України з метою їх наступного врахування і застосування в практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальний аналіз, на думку вчених, «є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отри-

маними з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, аналітичної підтримки. У процесі кримінального аналізу забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз й оцінку кримінальної інформації, її представлення (візуалізацію), передавання та реалізацію» [1, с. 132].

Варто відзначити позицію науковців про те, що «обробка значних за обсягом масивів інформації можлива лише завдяки використанню інтелектуальних технологій, які знижують навантаження на слідчого або оперативного працівника й допомагають йому під час проведення відповідних заходів і прийняття процесуального рішення» [1, с. 133].

Як зауважують вчені – «в умовах сьогодення розкриття резонансних, тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень неможливе без участі кримінальних аналітиків та відповідного проведення аналітичної розвідувальної роботи під час оперативного розшукового та кримінального провадження» [1, с. 133].

Згідно статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» до підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, відноситься і Бюро економічної безпеки України, а саме підрозділи детективів БЕБ [7].

«Серед основних завдань Бюро економічної безпеки України – виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави та правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги» [8].

«Реалізацію правоохоронної функції здійснюють підрозділи детективів, які створені та функціонують у структурі центрального апарату та територіальних управлінь БЕБ» [8].

«Детективи БЕБ України уповноважені в межах компетенції, визначеної Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" та Кримінальним процесуальним кодексом України, проводити оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України» [8].

Виконання тих першочергових та невідкладних завдань, які стоять перед детективами БЕБ України, потребують якісної інформаційної, програмної та комп'ютерної підтримки. Оскільки, відмінне виконання ними своїх професійних обов'язків є запорукою своєчасного попередження та припинення злочинів у сфері економіки. А це, в свою чергу, потребує компетентної, високопрофесійної аналітичної допомоги.

Адже, вчасне надання детективам БЕБ України потрібної та актуальної аналітичної інформації про подальший розвиток подій, яка може позначитися на оперативній обстановці, сприяє у подальшому розробці планів та механізмів щодо виявлення та розкриття злочинів.

І. А. Федчак у своїй науковій праці слушно зазначає, що «кримінальний аналіз є діяльністю співробітників правоохоронних органів з використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні та під час вирішення конкретних задач протидії злочинності» [4, с. 16].

Згідно пункту 2 частини 1 статті 2 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» «детектив БЕБ України – службова особа Бюро економічної безпеки України, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розсліду-

вання кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України» [9].

А також, згідно частини 1 статті 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» до завдань БЕБ України, з-поміж інших, відноситься:

«– збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;

– планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності;

– складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки» [9].

Варто погодитися із думкою В. В. Моца, що «взаємодія співробітників оперативних підрозділів та кримінальних аналітиків має певні особливості та відбувається здебільшого в рамках кримінального розвідувального аналізу. Важливим аспектом у ефективній співпраці оперативних працівників та кримінальних аналітиків є запровадження спеціалізації за окремими напрямками роботи» [3, с. 146].

Висновками здійснених досліджень про роль та значення кримінального аналізу в діяльності детективів БЕБ України можуть слугувати наступні позиції:

– використання можливостей кримінального аналізу під час виконання своїх професійних обов'язків відіграє важливу роль та має велике значення не тільки для праців-

ників Національної поліції, як зазначають окремі науковці [1–6] але й для інших оперативних підрозділів правоохоронних органів України, в тому числі і для діяльності детективів БЕБ України;

– жодних сумнівів не викликає факт важливості та доцільності використання можливостей кримінального аналізу під час планування та проведення заходів детективами БЕБ України, спрямованих на попередження і припинення протиправних посягань у сфері економіки, адже це сприяє збільшенню їх професійних можливостей під час використання необхідної інформації та існуючих ресурсів;

– професійна, якісна та успішна боротьба зі злочинними проявами у сфері економіки є найважливішим чинником, який відіграє визначну роль та має чільне значення щодо застосування детективами БЕБ України у своїй повсякденній практиці можливостей кримінального аналізу та інформаційно-аналітичної допомоги;

– кримінальний аналіз має практичний зв'язок із процесом планування та здійснення оперативних заходів, адже він є підґрунтям для планування детективної діяльності та надає підтримку співробітникам БЕБ України для вдосконалення методів боротьби із злочинними проявами у сфері економіки;

– кримінальний аналіз є основою для прийняття рішень у сфері правоохоронної діяльності, які можуть мати наслідки у перспективі як на національному, так і на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Р. В., Василичук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 131-137.
2. Власюк О. В. Кримінальний аналіз у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. С. 351-356.
3. Моца В. В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 73(2). С. 141-147.
4. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. 288 с.
5. Карелін В. В. Щодо компетенції бюро економічної безпеки України як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економічної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. Вип. 1. С. 116-119.
6. Карапетян О. М., Колесніков А. П., Олійничук Р. П. Застосування ризик-орієнтованого підходу у практичній діяльності детективів бюро економічної безпеки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 2. С. 23-26.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
8. Бюро економічної безпеки України. Правоохоронна діяльність. URL: <https://esbu.gov.ua/diialnist/pravookhoronna-diialnist>
9. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>